Nro. 16.

# GAZETA LWOWSKA.

we Wtorek dnia 25. Lutego 1812.

## Wiadomości kraiowe.

*Ze Lwowa d. 25. Lutego.* — Wysoki C. K. Sąd appellacyiny, mianował Panow: Józefa Braver i Maryana Potockiego, Jeometrami sądowemi; z których pierwszy złożył przysięgę przed C. K. Sądem Szlacheckim Tarnowskim, drugi zaś przed Wysokim Sądem appellacyinym.

Dostrzeżono tu we Lwowie fałszywe hollenderskie dukaty. Są one ze złota, do którego iednakże bardzo wiele przydano miedzi; w dźwięku nie maią żadnéy różnicy, lecz nie są tak giętkiemi iak prawdziwe; piętno i litery są niezgrabne, a brzegi nieco za ostro wzniesione.

*Z Wiednia d. 12 Lutego.* — Dnia 4 b. m. umarł tu w 72 roku życia swoiego JW. Alexander Ganieres Eques de Tyberi, Radca Stanu i Sprawuiący interessa Króla Imci Sardyńskiego. Celował on dobrocią serca i zacnością charakteru, i iest od wszystkich którzy go znali żałowany.

Z *Preſsburga d. 11go Lutego* — Uroczystość urodzin N. Monarchy, który iuż 44ty rok życia swoiego zakończył, była tu obchodzoną przeszłéy Niedzieli z uczuciem i z godną dnia tego okazałością.

Dnia 7. b. m. odprawiło się tu 64te, a d. 8. 65te seymowe posiedzenie.

## Wiadomości zagraniczne.

### Francya.

Wyrok Cesarski d. 21 Stycznia wydany, urządza cywilne i duchowne pensye dawnych departamentów hollenderskich: 835029 franków 46 centimów dozwalaią się z nich tymczasowie, i wpisuią się z używaniem od 22 Grudnia 1810 do wielkiéy księgi pensyi francuzkich. (Między tą summą znayduie się 518955 fr. 99 cent. pensyi cywilnych, 150398 fr. 85 cent. pensyi dla duchownych reformowanych, 82421 fr. 85 cent. pensyi dla wdów po duchownych reformowanych.)

Rozporządzenie Prefekta Policyi w Paryżu, zakazuie podczas karnawału nosić na ulicach lub przechadzkach szpady, laski lub inne bronie takim osobóm, które są maskowane. Nie pozwala także wybierać takich ubiorów, któreby mogły spokoyność publiczną nadwerężyć, albo uczciwość i obyczaie obrazić.

Z Genui donoszą, pod dniem 29 Stycznia, co następuie: „Dało tu się znowu uczuć po dwakroć trzęsienie ziemi: iedno uderzenie nastąpiło przeszłéy niedzieli o 10 godzinie 40 minutach; było nakształt wałów wodnych, i trwało 3 minut; drugie dało się uczuć nazaiutrz wieczorem o 4 godzinie 50 minutach i było właściwie uderzeniem z dołu. Oba te uderzenia nie zrządziły wprawdzie żadnéy znaczney szkody w Genui, lecz częste ich powtarzanie zaczyna między mieszkańcami wzniecać obawę. W Acqui i w innych okolicach ościennych, były uderzenia daleko mocnieysze. Ta okoliczność zasługuie bydź przytém wspomnianą, iż konie i muły, które się wtenczas na gościńcach znaydowały, kiedy te uderzenia nastąpiły, stanęły i daléy iśdź nie chciały.

### Szwaycarya.

Gazeta w St. Gall wychodząca, zawiéra pod dniem 31 Stycznia, co następuie: „Bataliony 2go i 4go pułku szwaycarskiego, wyruszyły dnia 13 i 20 b. m. do Lüttich, dokąd ieszcze nadciągną przez Nimwegę

dwa bataliony 3go, i dwa bataliony 1go pułku, które to ostatnie iuż przez Besançon przechodziły. Mówią, iż w Lüttich zbierze się szwaycarska dywizya pod Jenerałem Belliard, pod którego dowodztwo przyidzie ieszcze kilka korpusów woysk obcych. Podług doniesień Paryzkich, zniżony został każdy pułk szwaycarski na 3000 ludzi, a każdy batalion na 6 kompanii po 140 ludzi. Pułki te są po francuzku kommenderowane.

## Hiszpania i Portugalia.

Oczekiwane w Londynie urzędowe doniesienia od Lorda Wellingtona, które przypadkiem w Falmouth pozostały się były, nadeszły d. 25 Stycznia do Londynu; są one z Freynady d. 1 Stycznia pisane, i nic ważnego nie zawieraią.

List ieden z Almeidy pod dniem 4 Stycznia pisany, a w dzienniku Morning Chronicle umieszczony opiewa: iż widać z wszelkich czynionych przygotowań, że Lord Wellington postanowił w reczy samey rozpocząć oblężenie Ciudad Rodrigo.

Zaledwie uwierzyć można, a przecież tak iest, że w Lipcu r. p. liczba chorych w woysku angielskiem 25000 wynosiła, z których iednakże 8000 znowu do pułków swoich powróciło, Naywieksza część chorych zapada na febrę Walchereńską, lecz bardzo mało z nich umiera.

Gazeta Madrycka zawiera pod dniem 15 Stycznia różne wyiątki z Gazet Kadyxskich, których treść iest następuiąca: „Temi dniami wszczął się bardzo żywy spór w Kadyxie. Deputowany Vera wniósł, ażeby mianować Rejenta i zwołać nadzwyczayne Stany (Cortes); przyczém uskarza się na postępki pierwszych Stanów. Deputowany Arguelles bronił Stany i śmiał twierdzić, że popieraiący wniosek Deputowanego Vera, byliby nawet może w stanie kapitulowania z Francyą. Powstał z tąd wielki rozruch w zgromadzeniu, i nic nie postanowiono.

Listy z Valencia d'Alcantara (wyraża Redactor de Kadix) donoszą, iż tak bardzo pożądane trzewiki dla korpusu Castannosa nadeszły nareście ze składu Kadyxskiego, ale tak są małe, iż ie ledwie dobosze wzuć mogą. Jenerał Castannos miał (iak mówią) posłać dwie par takich trzewików Ministrowi woiennemu dla przekonania go o ich nieużyteczności, i załączył do nich list pełen gorszkiéy prawdy i narzekań.

Oprócz tego donosi Gazeta Madrycka, że Jenerał angielski Freyre, który Cinchilla (w południowéy części Królestwa Murcyi) był zaiał, od Jenerała Darmagnac został pobitym. — Część kolumny zostaiącey pod sprawą Jener. Darmagnac, posunęła się z Cuenca do Requena. Dnia 2 Grudnia wszedł ieden korpus francuzki do Algesiras.

## Wielka Brytania i Irlandya.

Monitor Paryzki podaie tłómaczenie obszérnych badań, które wydział Izby niższéy Parlamentu pod prezydencyą Pana Karola Long, z lekarzami Króla Imci Angielskiego dnia 10go i 13go Stycznia przedsięwziął, a które z rozkazu teyże Izby wydrukowane zostały. Lekarze zgadzaią się istotnie na to, że Król iest niezdolnym do trudnienia się sprawami rządowemi, że zdrowie ciała iego dosyć się znowu polepszyło, lecz co się tycze władz umysłowych, te bardzo są zruynowane. Umysł Króla zakrawa bardziey na obłąkanie (demence) iak na waryacyę (delire), lecz często w tę ostatnią przechodzi. Stan ten pogorszył się bardzo od Lipca roku przeszłego.

Podług dziennika Morning Chronicle z d. 20 Stycznia, zaczął się duch rokoszu, który iuż długo Nottingham i okolice iego dręczy, pokazywać w bogatém mieście rękodzielnianém Leeds, leżącém 70 mil daley na północ. Doniesiono tameczney zwierzchności, iż machina na kartacze, zbudowana nie dawno w Shipscar, będzie za dwie godziny napadnięta przez ludzi z oczernionemi twarzami. Zgromadzono natychmiast urzędników policyinych, i kazano dwóm kompaniom iazdy w mieście rozłożoney, wsiąśdź na koń. O godzinie oznaczonéy, widziano w samey rzeczy kilka osób przechodzących się koło tego domu, w którym się machina znaydował; lecz poczynione przygotowania nie dozwoliły im dokonać swoich zamysłów. Zaaresztowano iednego z tych podeyrzliwych ludzi, i znaleziono przy nim młot i wielki kawałek zapalonego drzewa korkowego. Został do York posłany, gdzie będzie sądownie badany.

## Indyie zachodnie.

Na zgromadzeniu ieneralném Stanów Jamaiki, w Kingston d. 20. Listopada 1811 odprawioném, wystawił P. Stewart z Trelawney w długiéy mowie smutne wyspy położenie z przyczyny tych opłat, które Ministrowie angielscy na płody iéy nakładaią. Uskarżał się potém na mnóstwo uciemiężeń i krzywd, które Jamaika od W. Brytanii cierpić musi, a do których szczególnie przywłaszczone monopolium płodów Jamaiki, zachęcenie handlu w S. Domingo i na zawoiowanych wyspach francuzkich, tudzież zniesienie handlu murzynami policzył. Zakończył tym wnioskiem, ażeby pozwolone dotąd posiłki dla utrzymania woysk na téy wyspie znayduiących się, odmówiono. P. Sims zbiiał te wnioski sądząc, że honor kraiu wymaga tego, aby woysko było zapłacone; lecz nie powinny bydź na to podatki nakładane, ale pożyczka otworzona. P. Shand twierdził, iż Jamaika musi się z W. Brytanią albo utrzymać lub upaśdź, iż iéy teraźnieysze cierpienia, nie mogą iśdź w porównanie z temi, których Matka Oyczyzna doznaie. Parlament angielski odrzucił wprawdzie z chciwości i niewiadomości Parów, pożyteczny dla Jamaiki Bil dystyllacyiny, lecz to niemoże służyć za powód do odmówienia płacy woysku; w takowym razie umiałaby W. Brytania inną drogą otrzymać od nich pieniądze. Podatek 1 szyilinga od każdego z Jamaiki wprowadzonego gallonu rumu więcéyby wynosił, iak cała płaca dla woyska. Przeczytał iedno mieysce z listu angielskiego Sekretarza Stanu pisanego do iednego z dawnych Wielkorządców wyspy, w którym tenże oświadcza, iż mocno wątpi, żeby zgromadzenie ieneralne Jamaiki chciało w istocie odmówić płacę woysku, ponieważ natenczas mogłoby bydź pewném, iż tego momentu od Rządu rozwiązaném zostanie. Ieden członek Parlamentu powiedział, iż ieżeli Indye zachodnie nie chcą pozwolić Parlamentowi, ażeby był ich prawodawcą, więc trzeba się ich pozbydź. Zakończył mowę swoią wnioskiem dwóch propozycyi, przeciwnych propozycyóm P. Stewart. P. Grant bronił pierwszych utrzymuiąc, że Jamaika nie iest w stanie zapłacenia woyska, iż od trzech lat ogromnych na to summ wymagano, których część Ministrowie bez zdania rachunków do swoiéy schowali kieszeni. Nie trzeba się obawiać, żeby Anglia swoich woysk europeyskich z Jamaiki niewyciągnęła; ta wyspa iest nader kosztownym kamieniem w koronie angielskiéy. Podczas głosowania zostały iednakże propozycye P. Stewart większością 7 głosów odrzucone, a P. Shand przyięte.

Podług doniesień z Jamaiki pod dniem 24. Listopada, odbyli sadownicy cukru i kawy kilka zgomadzeń, na których gwałtowne przedsięwzięto uchwały. Iedna z nich zmierzała do tego: „Właściciele plantacyi kawy są w naywyższym stopniu nędzy; przychód z ich plantacyi nie dostarcza im iuż nawet tyle, iżby siebie samych i niewolników swoich wyżywić i przyodziać, nie dopiero żeby podatki wypłacić i wierzycielów zaspokoić mogli.“ Jeneralne Zgromadzenie wzięło te skargi pod swoią rozwagę i posłało do Anglii prośbę, w któréy żądało między innemi rzeczami, ażeby pędzenie gorzałki ze zboża było zakazane, a pędzenie rumu wspierane.

## Związek Reński.

Na zapytanie Królewsko - Bawarskiego Sądu kraiowego w Ried, tyczące się długów zaciągnionych w Tyrolu przed upadkiem wartości c. k. austryackich bankocetli, wydał Król Bawarski dnia 4. Stycznia r. b. te uchwałę: „iż w tym razie, gdzie dług iaki wprawdzie przed rokiem 1797 był zaciągnionym, lecz po upłynionym tym roku do innych dłużników z wiedzą lub bez wiedzy wierzyciela przeszedł, tenże wierzyciel bez wątpienia ma prawo żądania powrócenia kapitału z dodatkiem Waluty.“

Drugie Królewskie rozporządzenie tyczé się podróży Austryackich Officerów i następuiącey iest treści: „N. Król upoważnił Posła swoiego przy Dworze Cesarsko - Austryackim, ażeby Cessarsko - Austryackim Officeróm chcącym przyiechać do Królestwa, lub przez nie przeieżdzać, wydawał paszporty poselskie, lub też ich urzędowe paszporty wizował. Sądy kraiowe uwiadamiaią się o ninieyszym rozkazie tym końcem: ażeby Ces. Austryackim Officerom takiemiż paszportami opatrzonym, w podróży ich żadnych przeszkod nie czyniły.“

## Xięstwo Warszawskie.

Suchedniów, mieysce należące nie-

gdyś do Biskupstwa Krakowskiego, a znane ze swoich kuźnic, coraz do większéy przychodzi doskonałości. Po założeniu tamże fabryk narodowych okazuie się, iż żelazo tameysze nietylko wszystkie inne żelaza w Polsce dobrocią gatunku celuie, lecz nawet z naylepszem żelazem szwedzkiém równać się może. Stal w Suchedniowie wyrabiana, do stęplów mennicy Warszawskiéy iuż iest używana. Noże Suchedniowskie, tudzież pistolety i strzelby, tak co dobroci iak i formy, wyrównywaią naypięknieyszym robotom. Oprócz tego wylano iuż w fabrykach Sucheduiowskich przeszło kilkakroć sto tysięcy kul działowych rozlicznego gatunku, i wyrobiono kilkadziesiąt tysięcy broni do arsenałów tak piękney, iż dotąd wszystkie kommisne przechodzi. Zesłana roku przeszłego do Suchedniowa Kommissya w osobie Jenerała Artylleryi Pana Pelletier i Dyrektora Artylleryi Pana Bontemps uznała, iż karabiny są szczególnieyszéy dobroci. — Pan Babski Administrator tych fabryk, czynnie się do ulepszenia onychże przykłada.

We wsi Kołomani do klucza Samsonowskiego powiatu Szydłowieckiego należącéy, żyie ieden człowiek lat 111 maiący. Metryka iego okazuie, iż się r. 1700 urodził; nazywa ón się Wicenty Fert, iest zdrów i rzeźwy, służy za Karbowego iuż lat 50 i dotychczas służbę swoią, od któréy uwolnionym bydź nie chce, z naywiększą gorliwością odbywa.

## Pomerania Szwedzka.

Iest to dywizya Jenerała Friant. która (iak Berlińska Gazeta donosi) z Xięstwa Mecklenburskiego do Pomeranii szwedzkiéy weszła; woyska szwedzkie miały się cofnąć przed nadeyściem wóysk francuzkich, a to na wyspę Rügen.

## Rossya.

*Z Petersburga d. 6. Stycznia.* — Wczoray obchodzono tu rocznicę urodzin Jego Imperatorskiéy Mości. Z rana naypierwsze osoby płci oboiéy zebrały się do zimowego pałacu na nabożeństwo; po którém te iako też Ministrowie zagraniczni. złożyli powinszowanie Imperatorowi. Wieczorem nastąpił bal i wieczerza u Imperatorowéy małżonki Maryi Teodorówny, oraz całe miasto oświecono.

Budowla giełdy kupieckiéy w tuteyszéy stolicy, zupełnie ukończoną została.

Z Tiflis nadeszła od Jenerała Leytnanta Margrabiego Pauluci dowodcy korpusu woyska gruzyiskiego, bardzo pomyślna wiadomość o wzięciu szturmem twierdzy Alchakalik, równie zbyt ważnéy swém położeniem dla spokoyności Gruzyi, iako też umocnionéy sztuką i samém przyrodzeniem. Pułkownik Kotlårewski, wytrzymawszy z męztwem zimna i zawierzuchy śnieżne, oraz przykrą podróż przez góry leżące w pustyni Trilestche śniegiem okryte, niespodzianie w nocy d. 8 Grudnia stanął pod murami twierdzy Alchakalik z dwoma batalionami walecznych grenadyerów z pułku gruzyiskiego, a sprowadziwszy z sobą drabiny, przedsięwziął przededniem wziąć twierdzę. Więcéy godziny nayuporczywsza trwała bitwa: iańczarowie bronili się z rozpaczą, tak dalece, że ze 200 ludzi ledwie 47 żywcem zabrano w niewolą. Kommendant twierdzy i wszyscy tureccy Officerowie polegli na placu. Zwycięzcom dostało się 16 dział twierdzowych nie zepsutych, kilka leżących bez lawet, znaczna liczba ładunków, i 40 pudów prochu; żołnierze zaś obfitą zebrali zdobycz ruchomości. Z naszéy strony ieden Podofficer zabity, a Sztabs-Kapitan Sawinów, ieden Podofficer i 26 żołnierzy są ranieni.

Minister pełnomocny nadzwyczayny Króla Imci Wirtemberskiego Szambellan Hrabia Szenk de Castel-Dischingen, miał u Imperatora Jegomości pożegnalną audyencyą; tegoż czasu przybyły na iego mieysce Szambelan Hrabia Froberg złożył Imperatorowi listy wierzytelne.

Naywyżéy potwierdzona ustawa 10 Kwietnia p. r. roku o maiątkach familyinych komandorstw orderu S. Jana Jerozolimskiego przepisała: 1. Wszyscy kommandorowie, którzy ustanowili familyine kommandorstwa, maią wolność wnieść do kassy kapitał odpowiedni dochodowi, iaki przychodzi na zysk orderu z maiątków kommandorskich; a gdy to nastąpi, takowe maiątki maią należeć do ich zupełnego rozporządzenia. 2. Którzyby kommandorowie nie wnieśli iednym razem całego kapitału, obowiązani są aż do śmierci płacić do kassy intraty podług prawideł teraz exystuiących. 3. Dochody z maiątków komman-

dorskich wnoszące się podług drugiego punktu, maią oddawać się do kassy na rozchody przeznaczone dla tego orderu; a zaś kapitały oddaiące się podług pierwszego punktu raz na zawsze, stosownie do pierwszéy ustawy tego orderu, maią bydź obrócone na dobroczynne zakłady dla służby woienney, a wnoszone do pożyczalnego banku, dla zwiększenia procentami.

## Turcya.

*Z Konstantynopola d.* 10. *Stycznia.* — Nadeszła tu wiadomość, iż korpus Jen. Markow, który na prawy brzég Dunaiu wiadomą przedsięwziął wyprav przeprawił się nazad na lewy brzég téy r , i że równie korpus zostaiący pod dowodztwem Seraskiera Izmaiła Beia, opuścił stanowisko koło Kalafat, a natomiast inne na prawym zaiął brzegu. Dowiedzieliśmy się także, iż korpus Czapana Oglu, który na Słobodskiéy stał wyspie, był przymuszony przez niedostatek i choroby, zawrzéć z Rossyanami kapitulacyą, w skutku któréy woyska, wyiąwszy Officerów, rozbroione i po wsiach w okolicy Giurgewo leżących rozłożone zostały. Chorych i ranionych w liczbie 2000, zostawiono iednak W. Wezyrow i przeprowadzono dla potrzebnego umieszczeinia i pielęgnowania do Ruszczuka.

Weli Basza otrzymał od W. Porty pozwolenie, powrócić z Albańczykami na zimę do ich oyczyżny i udać się nazad do swoiego Wielkorządztwa Morei. Woysko to, które z sobą do domu prowadzi, wynosi blisko 4000 ludzi.

W. Wezyr zatrudniony iest ciągle naprawianiem zburzonych przez nieprzyiaciela warowni Ruszczuckich. Skoro te roboty skończone, i wszystkie do obrony i opatrzenia w żywność tego mieysca potrzebne przygotowania uczynione zostaną, zaymie W. Wezyr z swoiém woyskiem zimowe leże w Szumnie, gdzie tymczasowie były W. Admirał Hafiz Ali Basza, znaiomy z swoiéy surowości w utrzymywaniu karności woyskowey, dowodzi.

Oba naczelni woysk dowodzcy zgodzili się na rozeym na czas nieoznaczony i pod warunkiem wypowiedzenia go sobie 20ma dniami wprzódy. W skutku tego rozeymu dozwolony został ze strony rossyiskiéy, zą pewną opłatę, wolny przywóz i wywóz między Wołoszczyżną i prawym brzegiem Dunaiu przez Simnicę na 4 miesiące. Lecz ze strony tureckiéy nie przestaią dotąd odmawiać wszelkich podróżowych i przeprowadzanie towarów dozwalaiących firmanów, a zatem uwazaią ten gościniec za zamknięty.

Względem układów Kongressu z Giurgewo do Bukarestu przeniesionego, zachowuią tu nie tylko naygłębszą taiemnicę, ale nawet rozkaz rządowy przed kilkoma dniami wszędzie ogłoszony, zakazał pod surową karą wszelkich rozmów o pokoiu na publicznych mieyscach schadzek. D. 25 p. m. naradzano się na wielkiém zgromadzeniu Rady u Muftego względem potrzebnych przygotowań do przyszłéy wyprawy, i przełożono resultatum tych obrad W. Sułtanowi do potwierdzenia.

Dnia 30 p. m. przybył do tuteyszéy stolicy Chozrew Basza, powołany tutay z swoiego dotychcześnego wielkorządztwa Nikomedyi, i otrzymał na audyencyi u Kaimakama zwyczayne futro honorowe, albo uroczyste wprowadzenie na ważny urząd W. Admirała.

Naynowsze wiadomości z Egiptu potwierdzaią nie tylko wzięcie Jambo i kilka mil od niego odległéy, na brzegach leżącéy twierdzy Nahal czyli Bar, ale nawet mówią o trzech w téy okolicy nad Wehabitami odniesionych zwycięztwach, w skutku których oddział woyska tamże na ląd wysadzony, połączył się z korpusem głównym, który na innym punkcie wylądował i pod rozkazami Juzum Baszy, naystarszego syna Wielko rządzcy Egiptu zostaie. Oba woyska pociągnęły wspólnie dla zdobycia Mediny. Gońce od woyska z temi doniesieniami wysłani, przybyli d. 12 Listopada do Kairu.

Wykonanie tego wielkiego i ciężkiego przedsięwzięcia nie mogło iednak, iak wiadomości z Kairu donoszą, na wszystko bacznemu i wielce czynnemu Wielkorządzcy Egiptu, Mehemed Aly Baszowi, przeszkodzić do posłania w iednymże czasie nowego oddziału swoiéy iazdy, dla wzmocnienia korpusu konnicy postawionéy w wyższym Egipcie i uwazaiącey zbiéraiace się po wyżéy Aswanu szczątki Mameluków, a zatém dla zasłonienia się od napadu z téy strony, i zabezpieczenia nowego zasiewu w téy urodzaynéy części prowincyi od wszelkiego spustoszenia i smutnych iego skutków.

## Rozmaite Wiadomości.

Czytamy w gazecie Warszawskiey następuiący, z Gazet Berlińskich wyięty artykuł: Dnia 1. Lutego P, Bernard Hey z Brzega w Szlasku czynił w Berlinie w przytomności licznego zgromadzenia doświadczenia niespalności, a potém wyiawił wszystkie taiemnice otwarcie i szczerze. Te zaś zależą na tém: 1.) Na sposobie ochrony, którym ręce, nogi i włosy się napuszczaią, co ie czyni sposobnemi do wytrzymania gorącości rozpalonego żelaza. Sposób ten składa się z mieszaniny pół funta ałunu, 4 łótów kwasu siarczanego i 2 funtów wody, którą członki, maiące bydź narażone na gorącość, napuszczaią się, nawet kilkoma dniami wprzódy. Pan Hey czynił potém uwagę, iż ten sposób ochrony mógłby się stać nader ważnym, gdyby go używano do napuszczenia sukień, przy pożarach noszonych, gdyż naówczas zapalenie się onych byłoby niepodobném, a przeto z większą pewnością na niebezpieczeństwo narazićby się można. 2) Topił kruszec, podług pozoru ołów, wylał go w kocioł, i deptał w nim bosemi nogami, dopóki nie ostygł. Poczem doniósł, że to doświadczenie zależy na omamieniu, ponieważ ten kruszec nie iest ołowiem, ale tak nazwanym rozpływaiącym się kruszcem, który się nawet w ukropie topi. 3.) Gotował oliwę Prowancką i połykał ią, gdy się zdawała wrzącą. Doświadczenie to także mienił bydź omamieniem. Oliwa zmieszana iest z trochą wody, która się w cieple od oliwy odłączaiąc, sprawuie trzeszczenie, iak gdyby się oliwa gotowała, która wszelako nie iest bardzo gorącą, a zatém bez uszczerbu połykać ią można. 4.) Sztukę iedzenia palącey się pochodni tak tłumaczył: nazbierawszy śliny w ustach, wypuszcza się dech biorąc palącą się pochodnią do gęby, przez co płomień się gasi, a ślina nie daiąc przylgnąć żywicy do ięzyka, od wszelkiego uszkodzenia ochrania. 5.) Lak palący się kapać na ięzyk bez uszczerbku można tym sposobem: zbiera się w obfitości na ięzyk ślina, przez którą natychmiast lak tretwieie, ślina zaś przez gorącość spieka się tak, iak gdyby znaki sparzelizny były na ięzyku. 6.) Piec piekarski, w którym człowiek tak długo wytrzymać może, gdy płomień wysoko z komina wybucha, aż pieczeń cieleca się upiecze, okazał w modelu. Piec ten tak iest urządzony, że wszystko gorąco stronami przez kanały wyprowadza się, a człowiek leżący w piecu żadney nie cierpi przykrości od gorąca. — Dla ochronenia skóry albo szczególney części ciała od ognia, używa on mieszaniny składaiącey się z czterech części ałunu na proch startego, i iedney części kwasu siarczanego, zmieszanego z ośmiu częściami wody. Mieszaninę tę rozrabiać należy póty, dopóki z niey nie zrobi się gatunek maści. Tą nacierać skórę, a po wyschnięciu zdiąć tylko z niey osiadłą skorupę. — Chcąc ochronić suknie od ognia, rozpuszcza się w wodzie maść rzeczona, i nią naciéraią się suknie. Gdy wyschną, zostaie w nich skupiona mieszanina ałunu z kwasem. — Otwartość, z iaką Pan Hey taiemnice swoie odkrył, i sposób, iakim ie obiaśniał, zalecaią go iako człowieka szczerego, któremu wiele zależy na oświeceniu publiczności. Że równie przytém iest wspaniałym, dowiódł tém, iż połowę przychodu oddał dla ubogich.

Pismo peryodyczne: der Freymüthige w Berlinie wychodzące donosi, że rozpoczęte około gościńców w Szlasku pruskim roboty, zupełnie iuż ukończone zostały, i że tak zwana galicyiska droga handlowa od Wisły aż do Zahrza w cyrkule Pleśneńskim, a ztamtąd aż do Wrocławia, w gościniec zamienione zostały.

## Jeograficzno - Statystyczne wiadomości.

Miasto Batawia roku zeszłego przez Anglików wzięte, leży na wyspie Jawie, iedney z wielkich wysp sundyiskich archipelagu azyatyckiego, na niskim i bagnistym gruncie, pod 7. stopniem 10 minutami i 33 sekundami szerokości południowey. Iest regularnie zbudowane, ma 5270 domów, między któremi wiele iest wspaniałych, i kanały po wszystkich ulicach drzewami obsadzone. Założyli ie Hollendrzy w roku 1629. Iest w niém kilkanaście kościołów hollenderskich, ieden portugalski, ieden luterski i ieden malayski, wspaniały ratusz, 4 szpitalów, dóm siérót, ubogich i poprawy, wielki dóm gościnny dla cudzoziemców, 4 szkół publicznych a 12 prywatnych, Akademia kunsztów i umieiętności &. Liczba mieszkańców wynosi około 129,000 ludzi, między któremi przynaymniey 10,000 Europeyczyków a 23000. Chińczyków znayduie się. Około

miasta stoi mnóstwo naypięknieyszych domów wieyskich. To miasto było stolicą Rządu Indyów i całego hollendersko-wschodnio-indyiskiego handlu. Koło zatoki znayduie się wielka liczba wysp, między któremi wyspa Ornust doskonałe ma okrętowe warsztaty. Klima iest nader ciepłém na całéy wyspie dla bliskości równika; bywa iednakże przez wiatry morskie, chmury i dészcz prawie codzienny nieco łagodzoném. Miasto zaś samo, dla swego niskiego położenia, wielu przecinaiących ie kanałów i drzew wolny przewiéw wiatrów tamuiących, iest bardzo niezdrowe, i zawsze było grobem dla wielu Europeyczyków. Nawet rodowici mieszkańce bardzo się prędko starzeią i rzadko do wysokiego wieku dochodzą. Hollendrzy posiadali tam tylko ieneralną Gubernię Batawii, czyli byłe Królestwo Jakatara; lecz Władcy trzech innych Państw Bantamu, Cheribanu i właściwey Jawy czyli Mataramu, byli ich hołdownikami, i musieli im płacić trybut coroczny; mieli oraz Hollendrzy w każdém z tych Państw albo kantory handlowe, lub twierdze. Ogólna liczba mieszkańców téy wyspy wynosi około 2,029,000. dusz na powierzchni 2400 mil [].

Samarang leży w wschodniéy części wyspy w Państwie Jawa.

Almanach Helwecki na rok 1812. w Zürich drukiem Orella wydany, poświęconym iest wyłącznie topograficzno-statystycznemu opisaniu Kantonu Tessin. P. Ghiringelli w Bellenz iest autorem tego przedniego dziełka, które się następuiącemi kończy słowy: „Południowe przedmurze Szwaycaryi przeszło 50 mil [] maiące, od natury częścią olbrzymiemi naieżone skałami, częścią iak ray upiękrzone, zamieszkane prawie przez 90000 ludzi, spóźnionych wprawdzie w naukach i w przemyśle, lecz przedniemi talentami obdarzonych i serdecznie do oyczyzny przywiązanych, tudzież brama Szwaycaryi, Włoch i t. d. iest ten Kanton, względem którego Związek Szwaycarski iuż prawie rok cały, w braterskiéy i wielkiéy zostaie obawie.“ Dokładna tabella ludności tegoż Kantonu w r. 1808 ułożona, tudzież zrobione z naywiększą dokładnością tabelle celne względem wywozu produktów z Włoch i przywozu onych do tychże, są dwa szacowne przydatki; toż znowu przednia i pierwsza dobra jeograficzna mappa Kantonu podług Ghiringhellego rysowana, a przez Scheurmana sztychowana, wyryte przez Mayera 6 prospektów, między któremi znayduią się widoki miast Bellenz, Lavis i Locarno, tudzież 4ry kolorowane ubiory kraiowe, są prawdziwą i stosowną, iako też miłą rocznika tego ozdobą.

## Iak potrzebną iest rzeczą obznaiomić się z prawami kraiowemi.

W pewném cyrkułowém mieście galicyiskiém, umarł w miesiącu Grudniu r. p. ieden znaczny obywatel. Zostawił ón niemały maiątek w kapitałach, którego w stanie małżeńskim za pomocą swoiéy nabył małżonki. Córki iego bardzo dobrze poszły za mąż, tylko syn iego, chociaż wieloletni, nie miał ieszcze dostatecznego sposobu do życia. Obywatel ów chciał zatém iedną część swego maiątku żonie swoiey zapisać, resztę zaś tak między swoich dzieci podzielić, ażeby synowi iego kilka tysięcy Reńskich więcéy przypadło; chciał oraz różne pobożne zapisy porobić. Lecz gdy napisanie testamentu, iak się to zazwyczay u słabych i chorowitych ludzi dziać zwykło, aż do ostatniego momentu odwlékał, nie mógł nakoniec nikogo przywołać, prócz Proboszcza i swoiego Lekarza. Proboszcz ułożył testament, który przez testatora z klauzułą prawną i wiadomą: „Taka iest ostatnia wola moia“ został podpisany; lecz za świadków podpisali się szczególnie Proboszcz iako pisarz testamentu, i Lekarz. Gdy po śmierci iego testament ten znaleziono, poznał każdy znawca, iż iedynie dla braku 3ciego świadka iest nieważnym. Matka i syn będą się zatém szczególnie prawną częścią dziedzictwa kontentować musieli, a ostatnia wola testatora całkiem zniweczoną została.

Iest to w istocie rzeczą dziwną, że osobliwie Proboszczowie i Plebani nie staraią się lepiéy obznaiomić z prawami zawieraiącemi ważne o testamentach przepisy, które w Kodexie naszym tak iasno są obięte, i codziennie zastosowywane bydź mogą. Wiadomości téy można w Galicyi tém łatwiey nabydź, ile że mamy w téyże saméy materyi szacowne więzyku oyczystym dzieło pod tytułem:

Przewodnik Testatora, czyli ważne uwagi z dwóch części złożo-

me, iakim i o czym testamenta pisać się powinny, przez Ignacego Lubicz Czerwińskiego Oby. Z. Lwowskiey. We Lwowie, drukiem Józefa Schnaydera 1810. 8vo.

Nawet w rocznikach umiejętności prawa, wydanych na rok 1811. przez JW. Antoniego Rosbierskiego Radcę appellacyinego, znayduiemy przykłady wszelkiego rodzaiu testamentów, które zupełnie naśladować możemy, ponieważ zgadzaią się dokładnie z przepisami nowego powszechnego Kodexu cywilnego, który mniéy formalności iak przeszły wymaga. Tytuł tych roczników iest następuiący:

Antonii Rosbierski C. R. Appellationum Tribunalis Consilarii Annales jurisprudentiae pro regnis Galiciae et Lodomeriae Viennae et Leopoli 1811. 8vo.

Oby ten przykład popełnionego, i niepoprawionego iuż błędu, nieiednego Proboszcza, Justycyaryusza i Urzędnika na prowincyi nauczył, iak wielce potrzebną iest rzeczą, z iedney lub z drugiéy książki o sposobie i formalności testamentów nabydź wiadomości. Wydatek iest mały, a pożytek bardzo wielki.

Baltazar Strach,
Protokolista Rady C. K. Sądów
Szlacheckich Lwowskich.

## Literacka wiadomość.

Codex civilis universalis pro omnibus terris hæreditariis germanicis Imperii Austriaci. Ex idiomate germanico in latinum translatus a Josepho Winniwarter J. u. D. & civilis austriaci professore p. o. in C. R. Licaeo Leopolitano. Viennae 1812.

Ponieważ ięzyk łaciński u Władz sądowych iest zaprowadzony, a nawet i nauka prawa wtymże ięzyku iest dawaną, przeto Pan Professor Winniwarter nietylko u swoich słuchaczów, lecz nawet u mężów interessa sprawuiących wielką sobie zrobił zasługę, że nowy Kodex cywilny na łaciński przełożył ięzyk, i wydał tłómaczenie swoie.

Dotąd wyszedł dopiéro tom 1wszy; lecz drugi iest iuż w druku, a w 2 lub 3 miesiącach, całe dzieło wydrukowane będzie.

Dla postrzeżenia różnicy między nowym i dawnym Kodexem, położył Pan Professor Winniwarter pod każdym paragrafem nowego prawa paragrafy dawnego; przez co nietylko Czytelnikowi w zastosowywaniu sprawił ulgę, lecz nawet dzieło to zrobił użytecznieyszém.

Nie można tu tego przepomnieć, że Pan Professor Winniwarter dzieło to kosztem swoim wydaie; zważywszy zaś teraźnieysza drogość druku i wysokość kosztów transportowych z Wiednia, a porównawszy z tém słuszną cenę dzieła (Część 1wsza kosztuie 36 kraycarów w W. W.), widzieć można, że Wydawcy nie o zysk ale oto idzie, aby się stał użytecznym. Oby liczny pokup zachował go od straty.

*Meteorologiczne postrzeżenia we Lwowie od dnia 20. do 23. Lutego 1812.*

| Dni. | Czas postrzeżenia | Barometr. | Ciepłomierz Reaumura. | Kierunek Wiatrów. | Odmiany powietrza. |
|---|---|---|---|---|---|
| 20 | Wsch. Słońc. | 28, 3, 0. | — 2, 9. | Z. średni | pochmurno. |
| | 2. po połud. | 28, 4, 2. | — 0, 8. | P. Z. Z. średni | gęste chmury. |
| | 10. w nocy | 28, 4, 9. | — 7, 3. | Po. Z. Z. słaby | pogoda. |
| 21 | Wsch. Słońc. | 28, 4, 4. | — 1, 7. | Z. i Po. Z. średni | pochmurno. |
| | 2. po połud. | 28, 4, 0. | + 2, 6. | Z. średni | pogoda. |
| | 10. w nocy | 28, 3, 9. | — 2. | Po. Po. Z. słaby | pogoda. |
| 22 | Wsch. Słońc. | 28, 2, 11. | — 3, 5. | Po. słaby | iasno. |
| | 2. po połud. | 28, 2, 6. | + 4, 5. | Po. Z. słaby | gęste chmury. |
| | 10. w nocy | 28, 2, 9. | + 2, 2. | Po. słaby | rzadkie chmury. |